

*Научен живот***ДА ЖИВЕЕШ В СВЯТ НА НАЦИОНАЛНИ ДЪРЖАВИ**

(Втора международна конференция, 6 –7 декември 2019 г., Лисабон)

Това бе конференция, доближаваща се до любимия ми дизайн, донякъде шеговито изразен като формат, в който преобладават кафе-паузите – т.е., приоритетът е на дискусиите, а не просто на представяне (изчитане) на доклади с досадното подканяне от страна на модератора за съобразяване с регламента от 10 или 15 минути, и вечния стремеж на докладчиците да изчетат до край безценните си изречения.

Конференцията се проведе в Лисабонския университетски институт, ISCTE – публична университетска институция, създадена през 1972 г. Въведената през 2010 г. нова организационна структура включва следните децентрализирани органични звена: четири школи (по социални и хуманитарни науки, ECSH, по социология и публична политика, ESPP, по мениджмънт, IBS, за технологии и архитектура, ISTA), 16 отделения и осем изследователски звена. В него се обучават над 10 хиляди студенти (от които 44% за академичната степен бакалавър и 56% – за магистри, докторанти и други форми на следдипломни квалификации. ISCTE се гордее, че е един от най-динамичните и иновативни университети в страната, той се радва на висок интерес сред младите португалци, винаги попълва всички налични свободни места и има висок коефициент на заетост на завършилите, като в повечето области достига резултати, близки до 100%. Кампусът на ISCTE се намира в централен Лисабон. Състои се от четири сгради, една от които е носител на най-голямата португалска архитектурна награда „Валмор“.

Организатор на цикъла конференции, посветени на националните държави, е Световната мрежа за социални и хуманитарни науки (World SSH Net). Това е bottom up (буквално „отдолу нагоре“) международна интердисциплинарна организация на преподавателите, която се фокусира върху предизвикателствата, пред които са изправени социалните и хуманитарните науки при съвременната интернационализация на социалната мисъл. Според конституцията си World SSH Net има за цел съвместно научно мислене и дискурси отвъд национално ограничените общества и извън дисциплинарните граници, отнасящи се до предизвикателствата, резултат от глобализацията на социалните и хуманитарните науки. Световната мрежа за социални и хуманитарни науки насърчава: ненационални изследвания и публикации за епистемологичните, културните, организационните, институционалните и образователните предизвикателства на многополярния научен свят; международни дискурси, които не са хегемонизирани, приканват учени от всички региони на света да провеждат диалози, които да насърчат истински дебат между множество концепции и култури на социалната мисъл и академични подходи; образованието на млади учени, подготвящи се за международно сътрудничество с множество концепции за наука и разнообразие от академични култури.

World SSH Net е учредена на 29 октомври 2010 г. в Буенос Айрес в Латиноамериканската школа за социални науки в (FLACSO). Неин

инициатор и най-активен член е Михаел Кун от Бременския университет, сред учредителите ѝ са учени от Франция, Венецуела, Япония и много други страни, между които сегашният председател на МСА Сари Ханафи от Американския университет в Бейрут. Организацията работи по основен проект – „Социални науки в ерата на глобализацията“, който има за цел да изследва епистемологичните, организационните и образователните предизвикателства, пред които са изправени световните социални науки, изградени върху универсализацията на западната концепция за наука, в един многополюсен научен свят. Проектът се финансира от фондация „Калуше Гюлбенкян“, Лисабон.

За сравнително краткото си съществуване – по-малко от девет години – организацията е осъществила близо тридесет конференции, кръгли маси, семинари и други форми на научни дискусии в множество университети в света – Берлин, Цвикау, Милано, Токио, Пекин, Ханой, Мексико, Пуебла, Истанбул, Техеран и др.. В тях са обсъдени разнообразни аспекти на актуалната тема на посочения по-горе проект: „Две десетилетия дискурс за глобализацията на социалните науки – концепции, стратегии, постижения“, „Глобална социална мисъл и академични практики в социалните науки“, „Глобалният социалнонаучен свят – отвъд ‘западния’ универсализъм“, „Глобалните социални науки – под и извън европейския универсализъм“, „Множество епистемологии – Наука и време – Наука и пространство – Наука и култура – Наука и общество“, „Теории за и стратегии срещу хегемоничните социални науки“, „Културни елементи в социалните науки и в академичния труд – гносеологични и образователни предизвикателства, изграждащи научен мултиверсализъм¹⁴“. Те са публикувани в дванадесет сборника.

Към този цикъл конференции през 2019 г. е добавена нова – „Живеем в свят на национални държави“. Многопосочните и многостранни аспекти на тази тема вече са поставени на обсъждане в две конференции, в Токио и Лисабон, насрочени са и следващите две в Института по социология към РАН през април 2020 г. и в София в началото на октомври 2020 г.

Лисабонската конференция на 6–7 декември 2019 г. беше открита с доклада на Михаел

Кун „Живеем в свят на национални държави: Защо и какво да обсъждаме за това?“. Основните постановки на Кун бяха да се докаже, че националната държава не е неутрален инструмент за всякакви политически програми, а създател, поддръжник и защитник на капитализма; че теориите на социалната наука са елементарно погрешни, когато се обсъжда държавата като отговаряща на човешката природа, изцяло възприемащи човешките характеристики, породени от гражданското общество, обществото, възникнало за реализиране на същността на капитализма и дори като неутрален инструмент за всякакви политически програми, вкл. за противопоставяне на капитализма. Според него националната държава е субектът, който поддържа определени интереси, насочва ги към тяхната цел – растежът на капиталистическото богатство; националната държава не е институция, отговаряща на човешката природата, а създател, надзорник и крепител на гражданското общество срещу самоунищожението му, когато възникне такава заплаха, като по този начин възпроизвежда необходимостта от неговото съществуване. Целта на националните държави е растежът на богатството, състоящ се от хора, насочени към тази цел, националната държава не е субект, отговарящ на проблемите, които издига капитализмът, националната държава е субект на целите на капиталистическото общество, направлявайки това общество към неговите цели и по този начин създател на самите проблеми, които създава обществото и се справя с тях. Бедността според Кун не е провал на националната държава, а нейно целенасочено създадено средство за постигане на общата му цел, растежът на капиталистическото богатство.

За моя изненада, моят доклад, който на пръв поглед беше встрани от основната тема на конференцията – „Едноизмерен човек, едноизмерно общество“, свързан със съвременен прочит на концепциите на Х. Маркузе (една моя младежка „любов“), беше поставен в програмата като втори след този на Кун – очевидно като негов контрапункт. М. Кун никъде в изложението си и в многобройните си изказвания и апострофи след това не цитира и дори не спомена името на К. Маркс, но съвсем очевидно беше, че той изцяло се позиционира в Марксовата парадигма. Не очаквах това,

но денят мина в „меки“ дискусии между нас. Явно така е била разтълкувана моята теза, че както неомарксистката, така и неовебериянската теория за държавата различават формата на държавата от нейната териториална конфигурация, което би трябвало да осигури аналитично бягство от капана на [дилемата] глобално–национално. (...) От гледна точка на неомарксизма държавата се свежда до „кондензация на класовите сили“, чиято функция е да поддържа необходимите условия за натрупване на капитал. И цитирам извода на социолога Аарон Мейджър, че „класическият марксизъм не е дал адекватно обяснение за това кои доминиращи класи според някаква необяснима санкция се основават на национална държава, докато подчинените класи са органично интернационалистични²“. За съжаление, Лоренцо Катани от Болоня, който трябваше да бъде мой дискусант, не успя да пристигне в Лисабон, но имаме плодотворна предварителна онлайн дискусия, в която насочихме вниманието си към консерватизма на работническата класа, склонността ѝ към популизъм (особено „десен“) и протекционизъм, както и към Карл Полани и неговата теория за реципрочността („двойното движение“). Първият ден завърши с видеомост с бразилския социолог и историк Леонардо Брито, който говори за цикличното участие на военните в латиноамериканската политика.

В съботния ден възнамерявах да бъда пасивен участник и главно слушател, но още с влизането ми в залата председателстващият сесията Антонио Педро Дореш ме помоли да бъда дискусант на докладчика Александър Шипилов от Института по световна история към РАН, който изнесе доклад на тема „Пример за френската политика в Западна Африка: криза на държавните институции на Кот д’Ивоар, довели до гражданската война от 2002–2007 г. през лупата на теорията за зависимостта“. След Шипилов беше обсъдена презентацията на Райна Цимеринг от Института за международна политика в Потсдам „Да живееш в свят на национални държави като неудовлетворен и заплашван гражданин, в търсене на изход. Раненият Левиатан в алтернативните автономни пространства“. Следобедната сесия премина в представяне и обсъждане на доклада на Витор Лима, известен португалски блогър и

икономист – който има огромно аналитично творчество – понякога наивно – в различни блогове, подписани най-често под псевдонима Грация Танта (букв. „много благодаря“; <https://grazia-tanta.blogspot.com/>). Покрай него не остана време за общата дискусия за глобалното затопляне.

Тази есен, от 2 до 4 октомври, керванът с дискусиите ще се пренесе в София с донякъде провокативната подтема „Балканите: променящи се държавни граници, флуидни национални държави“. То вече – неочаквано – подражни някои колеги, които видяха в него нещо опасно заради политизираното тълкуване (абсурдният въпрос „какво ще кажат патриотите във властта?“) и отнасянето му към болезнени неотдавнашни събития в балканската история. Подобни конюнктурни съображения и опасения нямат място в една научна дискусия.

Стефан Ем. Николов

Бележки

- 1 Мултиверсализмът е сравнително нова научна парадигма, противопоставяща се на универсализма, който изолира и маргинализира учените от глобалния юг. Мултиверсализмът е начин на мислене срещу ограниченията на универсализма и оксидентализма (т.е. „западничеството“), противопоставящ се на ориентализма, начин да се мисли в диалог и межкултурен „превод“ между изследователи от севера и юга. Мултиверсализмът признава структурната зависимост, като едновременно разработва стратегии за борба със зависимостта. Осъзнавайки интернационализацията на социалните науки, мултиверсализмът търси как тя може да бъде културно сензитивна, като признава множество източници на знания, включително местни. Вж. *Social Sciences in Arab Countries Facing a Scientific Multi-Versalism: Pathways, Challenges and Constraints*. Conference Papers, Thinkshop, Beirut, Lebanon: July 2011.
- 2 Major, A. (2013) Transnational State Formation and the Global Politics of Austerity. *Sociological Theory* 31 (1): 33.